

תפילה (23)

ברכות השחר

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

מהו שכוי? הטור מביא על כך שתי דעות, האחת: שכוי הוא הלב, כשלב האדם מבין, הוא מצליח להבחין בין יום ובין לילה. והדעה השניה, שמדובר בתרנגול, שהוא שכוי בלשון ערבי. התרנגול יודע להבחין בין יום ובין לילה. רבי יהודה בר יקר מסביר שהתרנגול הוא עיור בלילה ואינו יכול לראות, בכל זאת בנקודת חצות, על אף שאינו רואה, יש לו את היכולת להבחין בהרף עין בין משמר יוצא למשמר נכנס, ובנקודת חצות הוא קורא. מלבד זאת הוא קורא גם מיד בסיום הלילה. זכר לנס הגדול שעשה הקב"ה לתרנגול שאף על פי שאינו רואה, מכל מקום הוא קורא, אנחנו מברכים: "אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה".

בספר "סדר היום", כתוב: שבשעה שאדם מברך "הנותן לשכוי בינה": רבונו של עולם מזכה אותו היום להבחין בין טוב לרע בעבודתך יתברך. אם לתרנגול נתן שכל, תן לי גם שכל, אדם בלי שכל אין לו חיים.

ספר "עבודה שכלב"

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

ותמוה, מה כל כך חשוב בברכה זו של נתינת בינה לשכוי, עד שטבעו לכך ברכה בפני עצמה וקבעה בראש ברכות השחר. יש לפרש הענין על פי דברי הגמרא (ברכות נט:): מאי מברכין (על הגשם), אמר רב יהודה: מודים אנחנו לך על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו. והיינו, שמחובתנו של האדם להודות לבורא עולם על כל דבר ודבר שנותן לנו בחסדיו הגדולים, ולו יהא זה הדבר הקטן ביותר, ולכן יש להודות ולשבח להקב"ה לא רק על הגשם באופן כללי אלא על כל טיפה וטיפה של הגשם. ומכאן שעל 'שכל האדם', שהוא דבר כה יקר וחשוב, יש להודות להקב"ה מלבד על השכל עצמו, גם על כל טיפה וטיפה של 'בינה ודעת', שנתן בבריאה. והנה 'טיפת' הבינה הקטנה והמועטת ביותר בבריאה היא "בינת השכוי", שיודע להבחין בין יום ובין לילה. על כן האדם צריך להודות בברכותיו הראשונות בבוקר על כל טיפה וטיפה של בינה ודעת הקיימת בבריאה.

רב רובין זצ"ל בספרו "טללי אורות" על סדר התפילה

הנותן לשכוי בינה

בסדר ברכות השחר ישנם חילוקי מנהגים, אך לכל הדעות הברכה הראשונה היא: "הנותן לשכוי בינה", שכוי הוא תרנגול המבחין בין יום ובין לילה, פירוש שני

שכוי הוא הלב. המובן הפשוט של ברכה זו הוא לברך את הקב"ה על עצם המציאות השכל, ולהודות לו על הכלי שנתן לנו, המבדילנו מהבהמה, ושהוא המפתח לכל עלייתנו בתורה ויראת שמים. ישנם הרבה דברים שאיננו שמים לב אליהם מחמת שהם חלק מאתנו. למשל, אדם לא מרגיש שהוא נושם, (אדם שמרגיש שהוא נושם, זה כבר לא טוב), ולכן הוא לא כל כך מוצא לנכון להודות להקב"ה על כך שהוא 'נושם', וכי תיתכן מציאות אחרת? אולם חז"ל אומרים לנו: על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא! כל הנשמה תהלל י-ה (תהלים קנ, ו) - כל הנשימה תהלל י-ה. אלמלי תקנו לנו חז"ל לברך ברכה זו "הנותן לשכוי בינה", האם היה עולה בדעתנו להודות להקב"ה על שנתן לנו את השכל.

המתנה היסודית ביותר שיש לנו מהקב"ה, היא השכל. אדם קם בבוקר ואומר 'מודה אני'... על מה הוא מודה? על התורה, על החיים, הכל נכון, אבל עם איזה כלים משתמש בשביל להודות? מהו הכלי שמבחין בכל הטובות שהקב"ה גומל אותנו? הכלי הוא השכל, וזה דבר עצום. תפיסת השכל היא המתנה הכוללת את הכל. כמה עלינו להודות להקב"ה על כך שאנו 'נורמליים', הלא כל כך הרבה אנשים לא זכו לכך. וב"ה שנתן לנו שכל, אדם יכול לחיות את כל חייו בלי להודות אפילו פעם אחת על כך, אבל אם רק נשים לב לעובדה שיש לנו שכל, מיד נרגיש כמה תלויים אנו בחסדי ה' יתברך. רב פינקוס זצ"ל בספרו "נפש שמשון" על פירוש התפילה

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

ברכה זו תמוהה עד למאוד, לאחר שקם האדם משנתו ושבב אליו רוחו, למה הברכה הראשונה מדברת בבינתו של השכוי, אם כן מה עניינה של ברכה לכאן. ועוד יש להבין, הלא בבואנו לברך לה', מתכוונים אנו להודות לו על הטובה והתועלת שמזמן לנו בכל דבר ודבר. ולכאורה, איזו טובה ותועלת יש לנו מבינתו של השכוי, שאנו באים להודות ולברך לה' על כך.

אלא שחייב האדם לפתוח את יומו בקריאת שמע ותפילה לבורא עולם, ומצוות אלו תלויות בזמן, וכאשר הן נעשות שלא בזמן אבד עיקר חשיבותן והנה, אם יבוא מאן-דהו ויאמר שהגיע זמן קריאת שמע ותפילה, כיצד נוכיח שצדקו דבריו ואכן זהו הזמן האמיתי, הלא יש מקומות אחרים בעולם שאז עדיין לילה. קריאת התרנגול תוכיח! הנה כי כן, בכל מקום ומקום שבו נמצא התרנגול, אף אם מישוהו בחדר סגור וחשוך, יודע

הלכה: האופנים שאסור להפסיק מתלמודו למצוה אחרת

כתב השו"ע (יו"ד ס' רמ"ו סי"ח): תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להיעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו. כתב הפסקים ותשובות (אות מא): והוא הדין אם אי אפשר ע"י אחרים אבל אין שעתה עוברת ויכול לקיימה אחר שיגמור ללמוד, לא יפסיק מתלמודו, ויקיים המצוה אחר כך. ולא רק לאחר שכבר התחיל ללמוד לא יפסיק למצוות אלו, אלא אף קודם שהתחיל ויש לפניו מצוה שאין זמנה עוברת או שאפשר ע"י אחרים, לימוד התורה קודם לקיום המצוה. וטעם הדבר שלימוד התורה קודם, משום שמצוות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות כולם, ולכן אף עם עוסק בקדשים וטהרות שאין נוהגים עכשיו למעשה, וכן אפילו אם כבר למד וזוכר כל התורה, לא יפסיק מלימודו. ספר "פסקים ותשובות"

פתגם: הגדרת הבעיה היא הדרך למציאת הפתרון

ספר "שמחלה"

חקירה: צדקה

מצוה לתת לעני (פעולה), או שיש לעני (תוצאה) (צפנת פענח כללי המצוות ל"ב ד"ה צדקה: שתייהן יחד)
ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: כתב ולשון

סופר סת"ם בא לפני רב אחד, לבקש ממנו כתב המלצה על טיב כתיבתו. הציץ הרב ביריעה של ספר תורה שנכתבה בידי וראה שהכתב גרוע ולקוי מאוד, התנצל ואמר, שאיננו יכול לתת לך ההמלצה המבוקשת, אך כדי להפסיק דעתו הוסיף ואמר: אמנם הכתב איננו לעילא ולעילא, אבל הלשון נפלאה, ממש כפתור ופרח.
ספר "חד וחלק" חלק ב' (דף צח)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, סשא בנימין בין קארין מרים ויקטוריה שושנה בת ג'יס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'וזת בת אליז, חיים בן סוזן סולטנה, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, פייגא אולגה בת ברנה, יוסף בן מייכה, רבקה בת ליוה, ריש'רד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, יעקב בן אסתר, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, רפואה שלימה ולידה קלה לרבקה בת שרה. זרע של קיימא לחניאל בן מלכה ורות אוריליה שמחה בת מרים. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה. מסעודה בת בלה.

הוא להבחין בביאת היום. נמצא שקריאת התרנגול היא ההוכחה שהיום והלילה נחשבים ונקבעים לפי המקום שבו נמצאים ולא לפי מצב האור והחושך באותו זמן במקומות אחרים בעולם. לפיכך פותחים אנו את הברכות השחר בהודאה ושבח להשי"ת "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה", כי בקריאת התרנגול משמשת כהוכחה לקביעת היום, והיא היסוד והבסיס לקיומן של מצוות הבוקר, קריאת שמע ותפילה, כהלכתן ובזמנן.

רב רובין זצ"ל בספרו "טללי אורות" על סדר התפילה

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה

מובא בגמרא (ברכות ז.) כשרצה רבי יהושע בן לוי לקלל הוא צדוקי לקח תרנגול כדי להכיר על ידו מתי 'עת זעם' של הקב"ה כביכול. הרי שבכח התרנגול להבחין בעת של זעם. ענין זה רמזו בברכה: "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה", בין מדת הרחמים, יום, לבין מידת הדין, לילה.

רב רובין זצ"ל בספרו "טללי אורות" על סדר התפילה

"יום" ו"לילה"

הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, הקב"ה נתן לאדם שכל להבחין ולהבדיל בין יום ללילה. זוהי מתנה נפלאה! הרי לצערנו ישנם אנשים שאינם מבחינים ומבדילים בין יום ללילה. ואין הכוונה רק ליום ולילה כחלקים של היממה, אלא לכל מה שמבטא יום ולכל מה שמבטא לילה. יום, הוא ביטוי לכל הטוב שבעולם, ולילה ביטוי לכל החושך והרוע שבעולם. זוהי הנקודה המרכזית שעבורה צריך שכל, לדעת מהו טוב ומהו רע ולהבדיל ביניהם. לדוגמא: ישנם החושבים שהאדם נברא בשביל לשחק בכדור, או ששמעתי שבהלווייתו של אחד הרחוק מעולמה של תורה שנהרג, הספידוהו במשפט הבא: מסכן הוא כבר לא יאכל את המאכלים האהובים עליו, וכולם פרצו בבכי, על כאלה ועל שכמותם נאמר: "כי בהבל בא ובחושך ילך ובחושך שמו יכוסה" (קהלת ו. ד). הוא לא טעם טעם חיים מימיו.

הקב"ה נתן לנו שכל להבחין בין יום ובין לילה. לדעת מהי אמת ומהו שקר, מה טוב ומה הרע, מהם חיי עולם הזה ומהם חיי עולם הבא, מה עיקר ומה טפל, מהי מצוה ומהי עבירה, מהו נצח נצחים ומהו שאול תחתיות. לראות יהודי ולדעת מה פירוש הדבר, לראות ספר תורה ולדעת את מהותו הקדושה, לראות עולם, לראות השי"ת, לראות ראש השנה ויום כיפור. את כל זה אנו עושים בעזרת הכלי הזה הנקרא 'שכל' לדעת את האמת, לכן זוהי הברכה הראשונה.

רב פינקוס זצ"ל בספרו "נפש שמשון" על פירוש התפילה

